

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'İN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Tazria - Metsora:

Laşon Ara Belası

Hahamlarımız, genellikle hatalı bir şekilde "cüzzam" olarak çevrilen *tsaraat* halini – ki bu, Tazria ve Metsora *peraşalarının* her ikisine de hâkim olan konudur – ahlaki bakımdan değerlendirmişler, bunun, tıbbi bir mesele olmaktan çok, bir ceza olduğunu söylemişlerdir. Bu açıklamaları, Moşe'nin kitaplarının içinde yer alan delillerin üzerine kuruludur. Moşe, halkın, kendisine verilen göreve inanmaya gönüllü olup olmayacağı konusunda kuşku ifade ettiği zaman eli *tsaraattan* etkilenmişti (Şemot 4:6-7). Miryam, Moşe'nin aleyhinde konuştuğu zaman *tsaraata* yakalanmıştı (Bamidbar 12:1-15). *Metsora* (*tsaraat* hastası), bir *motsi şem ra*, yani başkaları hakkında olumsuz veya hor görerek konuşan biriydi.

Laşon ara, yani "kötü lisan", ya da *alahasal* tanımıyla "[zarar vermese bile] olumsuz veya [olumsuz olmasa bile] zarar verici konuşma", Hahamlarımız tarafından tüm günahlar içinde en ağırlarından biri olarak görülmüştür. İşte, Rambam bu konuyu şu sözlerle özetlemektedir:

Hahamlarımız şöyle demişlerdir: insanın, işlediği için bu dünyada cezalandırıldığı ve gelecek dünyada hiç pay sahibi olmadığı üç ihlal vardır: putperestlik, gayrimeşru cinsellik ve kan dökmek. Ve *laşon ara*, bu üçünün hepsinin birleşimi kadar kötüdür. [Hahamlarımız] ayrıca şöyle demişlerdir: Her kim *laşon ara* konuşursa, sanki Tanrı'yı inkâr etmiş gibidir... *Laşon ara* üç kişiyi öldürür: onu konuşanı, onu kabul edeni ve hakkında konuşulan kişiyi. (*İlhot Deot* 7:3)

Acaba öyle midir? Sadece iki örnek ele alalım. 13. yüzyılın başlarında, Rambam'ın taraftarları ve eleştirenleri arasında keskin bir tartışma patlak vermişti. İlk grubun gözünde, Rambam, tüm zamanların en büyük Yahudi âlimlerinden biriydi. İkinci gruba göreyse, Rambam, eserleri küfür içeren ve etkisi, insanları emirleri terk etmeye sevk eden tehlikeli bir düşünürdü.

İki grup arasında şiddetli atışmalar meydana gelmişti. Tarafların her biri diğerine karşı kınamalar ve *heremler* (dışlama kararları) çıkarıyordu. Risaleler ve karşı risaleler yayımlanıyor, nutuklar ve karşı nutuklar veriliyordu ve bir dönem boyunca Fransa ve İspanya Yahudiliği bu ihtilaf nedeniyle büyük bir çalkantı yaşamıştı. Sonra, 1232 yılında, Rambam'ın kitapları Dominikanlar tarafından yakıldı. Bunun yarattığı şok, kısa süreli bir soluklanmayı beraberinde getirdi; ama ardından, aşırılıkçılar Rambam'ın Teverya'daki mezar yerine tecavüzde bulundular. 1240'lı yılların başlarında, Paris Münazarası'nı takiben Hıristiyanlar, Talmud'un bulabildikleri tüm kopyalarını yaktılar. Bu, Ortaçağ'ın en büyük trajedilerinden biriydi.

Yahudilerin iç çatışması ile Hıristiyanların Yahudi kitaplarını yakmaları arasındaki bağlantı neydi? Acaba Dominikanlar, Yahudilerin Rambam'a karşı yönelttikleri kâfirlik ithamlarını, kendi suçlamalarını haklı çıkaracak birer gerekçe olarak öne sürmüşler miydi? Acaba yaptıkları zulümleri Yahudilerin verebilecekleri karşılıklardan korkmaksızın ilerletmek için basitçe, Yahudilik içindeki dâhili ayrışmayı kendi avantajlarına

kullanmış olabilirler mi? Öyle ya da böyle, Ortaçağ boyunca, Hıristiyanların Yahudilere karşı uyguladıkları en berbat zulümler ya inançlarına sırt çeviren Yahudiler tarafından tahrik edilmiş ya da Yahudi toplumunun dâhili zayıflığının istismarı yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Modern çağa ilerlersek; Romanya Baş Hahamı, Rabi Meir Leib ben Yehiel Malbim (1809-1879), Ortodoks Yahudiliğin en parlak zekâlı tefsir ustalarından biriydi. Kalburüstü bir Tora uzmanı olarak, Malbim'in Tanah açıklamaları, on dokuzuncu yüzyılın muhteşem eserlerinden biridir ve Malbim, bir âlim ve dini bütün bir adam olarak, başlarda Yahudi toplumu içindeki tüm grupların takdirini kazanmıştı. Ancak kısa süre içinde, daha "aydınlanmış" Yahudiler, hayal kırıklığı içinde, onun enerjik ve aktif bir gelenekçi olduğunu keşfettiler ve sivil makamları ona karşı kışkırtmaya başladılar. Poster ve broşürlerde onun hakkında, Ortaçağ'a ait, karanlıkta kalmış bir antika, ilerlemeye ve çağın ruhuna karşı gelen bir adam portresi çizdiler.

Bu aydınlar, bir Purim günü, kendisine, içinde domuz eti ve yengeçler bulunan bir yiyecek armağanı verdiler ve yanına da bir mesaj ilaştirdiler: "Biz, yerel terakkiperler, kendi soframızdan bu nefis yiyecek ve lezzetleri, aydın bilgemize sunmaktan onur duyuyoruz." Zaman içinde, bu kampanyaya bir cevap olarak, hükümet, Yahudi cemaatine ve onun Baş Hahamı olarak Malbim'e yönelik resmi tanınmasını geri çekti ve onu, Büyük Sinagog'da vaazlar vermekten menetti. 18 Mart 1864 Cuma günü, polis memurları sabah erkenden Malbim'in evini kuşattılar, onu tutukladılar ve hapsedtiler. Şabat bitiminde Malbim bir gemiye bindirildi ve Bulgar sınırına götürülerek, bir daha asla Romanya'ya geri dönmemesi şartıyla serbest bırakıldı. Encyclopedia Judaica bu kampanyayı şu sözlerle tarif etmektedir:

M. Rosen, Malbim'in, Yahudi asimilasyon taraftarı olan düşmanlarının ona karşı Romanya hükümetine yazdıkları yalan suçlama ve karalamaları açığa çıkaran çeşitli belgeleri yayınladı. Onu sadakatsizlikle ve *kaşerut* kanunlarına bağlı kalma konusunda ısrar etmek suretiyle Yahudilerle Yahudi olmayanlar arasındaki sosyal asimilasyonu engellemekle itham etmişler ve 'Bu Haham, tutum ve yasaklamalarıyla, ilerlememize engel olmak istiyor' demişlerdi. Bunun bir sonucu olarak Romanya Başbakanı 'cahil ve küstah' Hahama karşı bir beyan yayınlamıştı... Sonuçta, bakan,

cemaat Hahamının 'ilerlemenin yeminli düşmanı' olduğu gerekçesiyle Bükreş Yahudilerine belli başlı hakları tanımayı reddetmişti.

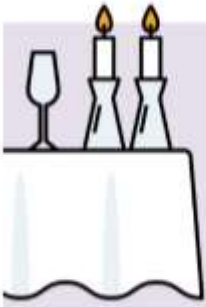
Benzer hikâyeler, öne çıkan başka Yahudi bilgiler hakkında da anlatılabilir. Bunların arasında Rabi Tsvi Hirsch Chajes, Rabi Azriel Hildesheimer, Rabi Yitshak Reines, hatta nispeten yakın bir geçmişte kaybettiğimiz, Rabi Joseph Soloveitchik (hatırası mübarektir) sayılabilir. Rabi Soloveitchik, yerel Yahudi cemaati tarafından uydurulmuş suçlamalarla yüzleşmek üzere 1941'de mahkemeye çıkarılmıştı. Bu utanç verici olaylar bile, yalnızca, *mitnagedim* adı verilen muhaliflerin Hasidik harekete karşı açtıkları acımasız savaşın bir devamından ibaretti. Bu savaş, yerel makamlara diğer Yahudiler tarafından verilen yalancı şahitlik ifadeleri yüzünden birçok Hasidik liderin hapsedilmesine yol açmıştı (bunlar arasında, ilk Habad Rebbe'si, Liadi'li Rabi Şeneur Zalman da vardır).

Bir tarih halkı olarak, tarihin derslerine inanılmaz bir şekilde kayıtsız olabiliriz. Defalarca, kendi anlaşmazlıklarını medenice ve iyi niyetle çözüme kavuşturmakta başarısız olan Yahudiler, sivil makamlar nezdinde karşı tarafa iftiralara atılmışlar ve bunlar, Yahudi toplumunun bütünü için felaketle sonuçlanmıştı. Rabinik Yahudiliğin bütünüyle bir tartışma kültürü olduğu gerçeğine rağmen ve Talmud açıkça, Hillel okulunun görüşlerinin kabul edilme sebebini 'kibar, mütevazı idiler ve kendi görüşleri kadar muhaliflerinin görüşlerini de öğretirlerdi, hatta muhaliflerinin görüşlerini kendilerinininkinden önce öğretirlerdi' (Eruvin 13b) sözleriyle vurgulamasına rağmen, Yahudiler, görüşlerini anlamadıkları başka Yahudileri – hatta tahkirlerinin hedefindeki kişiler (Rambam, Malbim ve diğerleri) kendi çağlarının entelektüel imtihanlarına karşı geleneksel Yahudiliğin gelmiş geçmiş en büyük savunucuları arasında oldukları zaman bile – şiddetle kınamaya, iftiralarla ihbar etmeye, hatta haklarında *herem* kararları çıkarmaya devam etmişlerdir.

İthamcı tarafların suçu neydi? Yalnız *laşon ara*. Ve en nihayet, *laşon ara* nedir? Sadece sözler. Ama işte, sözlerin getirdiği sonuçlar vardır. Kendilerinden menkul 'inanç savunucuları', rakiplerine zarar vermekle, hem kendilerine hem de inançlarına zarar vermişlerdir. Yahudiliğin kısır ve dar görüşlü, karmaşıklıkla başa çıkabilmekten aciz, zorlu sınavlar karşısında çaresiz, tartışmaya değil, aforoza yatkın bir inanç sistemi, makul münazara

değil, dışlama odaklı bir din olduğu izlenimini vermeyi başarmışlardır. Rambam ve Malbim kendi kaderlerini soğukkanlılıkla kabul etmişlerdi. Ama insan, böylesine büyük bir geleneğin bu kadar alçaltılmasını gördüğü zaman ağlıyor.

Tsaraati – ciltte şekil bozukluğuna yol açan o rahatsızlığı – *laşon aran*ın simgesi ve emaresi olarak görmek ne kadar da çarpıcı bir bakış açısidir! Zira sözleri iletişim değil, kınamak için; zihinlerimizi açmak değil, kapatmak için kullandığımız zaman, dili bir silaha dönüştürüp onu gaddarca rakibimize sapladığımız zaman, gerçekten de şekil bozukluğuna uğramışız demektir. *Metsora*'nın mesajı geçerliliğini sürdürmektedir. Sözel şiddet, fiziksel şiddetten aşağı kalmayacak kadar vahşicedir ve başkalarına zarar verenler, bizzat zarar görürler. Sözler yaralar. Hakaretler incitir. Kötü konuşma, cemaatleri mahveder. Dil, Tanrı'nın insan ırkına verdiği en büyük armağandır ve zarar yerine şifa vermesini istiyorsak, onu büyük bir titizlikle korumak gerekir.

Şabat Sofrasında

1. Sizce *laşon ara* günahı, günümüzde görülen alenen ayıplama ve kınama kültürünü haklı çıkarmakta mıdır?
2. Günümüzde *laşon ara* olgusunu en çok nerede görüyorsunuz? Bu soruna eğilmek için neler yapılabilir?
3. Sizce sosyal medya dünyaya kötülükten çok iyilik getiriyor mu?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/tazria/the-plague-of-evil-speech/>

Family Edition şimdi Türkçe!